

De Vlaamse haringvisserij
onder Engelse vrijgeleide
van 1441 tot 1444

54637

door Roger DEGRYSE

5 februari 1968

Voor de eerste helft van de 15de eeuw zijn er slechts weinig statistische gegevens betreffende de omvang van de Vlaamse haringvisserij bewaard gebleven. Dit is des te spijtiger, daar dit bedrijf toen, wegens invoering van het kaken aan boord van de vissersvaartuigen, in volle vernieuwing was ⁽¹⁾. De ontwikkeling van de zeevisserij werd evenwel maar al te dikwijls gehinderd door de oorlogstoestand op zee, gevolg van de toen nog altijd aan gang zijnde Honderdjarige Oorlog. De „treves pescheresses” of ongeschreven visserijvredes, die zolang stilzwijgend door de beide strijdende partijen, Engelsen en Fransen, geëerbiedigd geworden waren ⁽²⁾, hadden na 1400 weliswaar niet afgedaan, maar ze dienden toch dringend te worden aangepast. In 1407 werden de voorwaarden, waarin de economische betrekkingen tussen Vlaanderen en Engeland zich, niettegenstaande de oorlog, vrij zouden kunnen ontwikkelen, duidelijk in een „intercursus” of handelsverdrag vastgelegd. Dit akkoord, dat de volgende jaren regelmatig verlengd zou worden, stipuleerde ook, voor het eerst, schriftelijk de vrijheid van visvangst, d.i. de zeevisserijtolerantie, zolang de overeenkomst

(1) R. DEGRYSE EN O. MUS, *De laatmiddeleeuwse haringvisserij*, in *BIJDRAGEN, GESCH. DER NEDERLANDEN*, dl XXI (1966-1967), afl. 2, blz. 82-121.

(2) „car sur mer pescheurs, quelque guerre qu il soit d'entre France et Angleterre, ne se feroient jamais mal, ainchois sont amis et aident l'un a l'autre au besoin, et vendent et achatent sur mer l'un a l'autre leur poisson, quant les ungs en ont plus largement que les autres, car se ils se guerroyoient, on ne auroit souvent point de maree, ne nul ne oseroit aler peschier, se il n estoit conduit et garde de gens d'armes”. J. FROISSART, *Croniques*, uitgave KERVYN DE LETTENHOVE, Brussel, 1867-1877, 26 delen. Zie dl. XII, blz. 8, onder het jaar 1386.

duurde ⁽³⁾. In 1420 sloot Filips de Goede, hertog van Bourgondië, als graaf van Vlaanderen, met de Engelse kroon een politiek verdrag, waardoor hij voortaan de koning van Engeland als vorst van Frankrijk en tevens als zijn suzerain erkende ⁽⁴⁾. Meteen verviel door dit verbond het vroeger gesloten handelsakkoord, daar dit nu overbodig en voorbijgestreefd geworden was.

Dank zij de goede verstandhouding, die vanaf 1420 tussen Vlaanderen en Engeland heerste, kon de Vlaamse haringvisserij zich nu ongehinderd ontplooiën. Statistisch gezien hebben we daarover alleen maar enkele schaarse gegevens voor Biervliet, Oostende en Damme. Kort na 1400 telde de Biervlietse vissersvloot tien tot twaalf „korf-schepen” voor de haringvisserij, benevens een twintigtal „nefs”. In 1426 namen niet minder dan twintig Biervlietse eenheden aan het haringkaken op zee deel en het jaar daarop negentien. In beide jaren samen brachten ze zowat 650 last of 7.800 tonnen kaakharing aan wal ⁽⁵⁾. Voor Oostende beschikken we over de cijfers van de opbrengst van de „haringassise” of stadsbelasting geheven op de aanvoer en de verkoop van verse haring gedurende de periode 1403 - 1449. Meer dan de fluctuaties in het bedrijf kunnen we er nochtans niet uit afleiden.

In 1435, na vijftien jaar vijandschap met Frankrijk, herstelde Filips de Goede, door het verdrag van Atrecht, de vrede met dat land, wat op een breuk met de Engelsen neerkwam. De krijgskansen in de Honderdjarige Oorlog waren toen inderdaad aan het keren in het voordeel van de Fransen, die tot het tegenoffensief waren overgegaan. Voortaan trad de Bourgondische hertog als bondgenoot van de Franse kroon op en in 1436 poogde hij zelfs voor eigen rekening Calais op de Engelsen te heroveren, wat mislukte. Deze aanslag lokte dan ook

---

(3) „Item, que tous pescheurs tant du pays de Flandres, de Picardie, Normandie, Bretagne et generalment de tout le roiaulme de France comme du roiaulme d'Engleterre, de Calais et d'autres pays et lieux subgiez et occupez par les Englois, porront paisiblement aler partout sur mer pour peschier et gaignier leur vivre sanz empeschement ou testourbier...”. Brugge, Rijksarchief, Nieuwpoorts, Oud Archief, charter nr 44 (inventaris L. Van Werveke, nr 359). Akte verleend door Jan zonder Vrees, hertog van Bourgondië, met de tekst van de overeenkomst inzake het wapenbestand en de vrije handelsscheepvaart, afgesloten op 10 januari 1407 tussen de koningin van Engeland en van Frankrijk. Het hertogelijk stuk zelf is gedateerd van 6 februari 1407. - Het verdrag, gesloten voor één jaar, werd in 1408, 1411, 1416, 1417, 1419 en 1420 telkenmale voor een zekere duur verlengd. De tekst van het akkoord van 1407 en zijn verlengingen zijn gepubliceerd in TH. RYMER, *Foedera, conventiones, litterae etc.*, London, 1704-1735, 20 delen. Zie dl. VIII, blz. 469, 530 en 687, en dl. IX blz. 352, 476, 784 en 843.

(4) Verdrag van Troyes : 21 mei 1420.

(5) R. DEGRYSE. *De Biervlietse kaakharingindustrie in de jaren 1426 en 1427*, in MEDEDELINGEN VAN DE MARINE AC. VAN BELGIE, boek XIII (1961), blz. 43-58.

Engelse represaillemaatregelen en zelfs krijgsverrichtingen tegen Vlaanderen uit, wat de normale handelsactiviteit en de zeevisserij verlamde ⁽⁶⁾. De haringvangst moet, te oordelen naar de lage cijfers van de opbrengst van de „haringassise” te Oostende, in 1436 en 1437 weinig opgeleverd hebben. Ook de aanvoer van Vlaamse kaakharing in het Zwin bleef beneden het normale peil, niettegenstaande de import van Zeeuws-Hollandse waar ⁽⁷⁾. Filips de Goede zette evenwel reeds in 1438 met de Engelsen onderhandelingen in ten einde tot een herstel van de normale economische betrekkingen te geraken. In afwachting van een gunstig resultaat, dat inderdaad in het verschiet lag, bleef nochtans voor de Vlaamse haringvisserij de onzekerheid op zee een grote hinderpaal. Duinkerke richtte in september, blijkbaar als eerste Vlaamse havenstad, die daartoe het initiatief nam, de konvooiering van zijn vissersvloot in. Daar de Duinkerke stadsarchieven uit die tijd verloren gegaan zijn, weten we niets over de modaliteiten van deze eerste uitrusting ⁽⁸⁾. Het volgend jaar, in 1439, poogden de Vlaamse zeesteden, langs de Vier Leden van Vlaanderen om, die daartoe een delegatie naar Calais stuurden, vanwege de Engelsen, vrijgeleiden te verkrijgen, wat mislukte ⁽⁹⁾. Toch kon Vlaanderen, dank zij de hertogin

(6) M. - R. THIELEMANS, *Bourgogne et Angleterre, Relations politiques et économiques entre les Pays-Bas bourguignons et l'Angleterre* (UNIV. LIBRE DE BRUXELLES, TRAVAUX DE LA FACULTE DE PHILOSOPHIE ET LETTRES, tome 30), Bruxelles, 1966, blz. 49-107. - Verdrag van Atrecht (Arras): 20 september 1435.

(7) R. DEGRYSE, *De crisis in het haringbedrijf te Oostende en te Damme van 1437 tot 1441*, in *HANDELINGEN V. H. GENOOTSCHAP „SOCIÉTÉ D'EMULATION” TE BRUGGE*, dl. CII (1965), blz. 1 - 16.

(8) In de loop van september 1438 kwamen de vertegenwoordigers van Duinkerke tot tweemaal toe naar Oostende „omme alhier met der wet advys te hebbene up de vreitscepen, die zy meenden ute te redene omme de bewaerte van den visschers”. De Oostendse vissers waren evenwel toen bijna alleen reeds op visvangst uitgevaren, zodat het Duinkerks voorstel om aan de konvooiering deel te nemen, blijkbaar te laat kwam. Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nr 37.265, Oostendse stadsrekening van 1438, f° 6 r°.

Toch rusten de Duinkerkenaars konvooischepen uit om de vissers te begeleiden. Op 7 november 1438 gingen dan ook twee afgevaardigden van Nieuwpoort, waaronder een burgemeester, inlichtingen nemen „te Brucghe in de camere ende ooc ten Vrije... omme de vreitscepen bi dien van Duunkerke uutgheleid omme de versekertheid van den visschers ter zee”. Ibidem, nr 36.741, Nieuwpoortse stadsrekening van 1438, rubriek van de „dagvaarten”.

(9) „Item, so quam t Oosthende een messagier van der Nieuwpoort met beslotene lettren an de wet als dat men t saufconduit van den visschers niet ghecrighen conste...”. Ibidem, nr 37.266, Oostendse stadsrekening van 1439, f° 10 v°. Zie ook f° 5 v°, waar sprake is van „den gheleede dat men volghen zoude an den cardenael omme onse visschers vredelic ter zee te vaerne”. - Met de kardinaal werd bedoeld de neef van de hertogin van Bourgondië, Hendrik van Lancaster, bisschop van Winchester, die, voor de Engelsen, de onderhandelingen leidde. M. R. THIELEMANS, a. w. blz. 128.

van Bourgondië, met Engeland, einde september, een nieuwe „intercursus” sluiten, die voor de zeevisserij op 5 oktober intrad ⁽¹⁰⁾. Of in die voorwaarden Duinkerke dat haringseizoen de konvooiëring van zijn vissers heeft voortgezet, weten we niet met zekerheid ⁽¹¹⁾.

De verbetering, die vanaf 1438 in de diplomatieke en economische betrekkingen tussen Vlaanderen en Engeland ingetreden was, had voor de haringvisserij gunstige gevolgen. Te Oostende steeg opnieuw de opbrengst van de „haringassise” zonder nochtans het eerste decennium het peil van vóór 1436 te bereiken. Te Damme werd in 1438 zelfs een aanvoer van niet minder dan 950 last kaakharing genoteerd. De volgende drie jaar evenwel daalde de jaarlijkse gemiddelde aanvoer aldaar tot zowat 710 last, wat een inzinking verraadt, rekening houdend met het Zeeuws-Hollands aandeel van 22 % in de import. Damme had inderdaad geen eigen vissersvloot. Het werd vooral door Oostendse en Blankenbergse zeelui en door Zeeuws-Hollandse kooplui bevoorrad. Van 1439 tot 1441 deden gemiddeld 60 Vlaamse en andere stuurlui per jaar de haven tijdens het haringseizoen aan om er hun tonnen haring te lossen. Het is evenwel niet altijd mogelijk de juiste herkomst van deze vissers na te gaan. Zeker is het nochtans dat de meeste stuurlui uit Nieuwpoort en Duinkerke niet in het Zwin, maar in hun thuishaven hun kaakharing losten ⁽¹²⁾.

De toepassing van de nieuwe „intercursus” blijkt aan de onveiligheid op zee geen einde te hebben gesteld. Weliswaar zien we de Vlaamse zeesteden zich met deze kwestie in 1440, het eerste jaar van de toepassing van het akkoord, nog niet inlaten. Het jaar nadien nochtans zagen zij er zich toe genoodzaakt, wegens de zeeroverij van de lieden

---

(10) „Item, que tous pescheurs tant d Angleterre, d Irlande et de Calais comme des pays de Brebent et de Flandres pourront paisiblement aler partout sur mer pour peschier et gaingnier leur vivre sans empeschement ou destourbier de l un partie ne de l autre...”. M.-R. THIELEMANS, a.w., blz. 443-453, bijlage 4, tekst van het akkoord, art. 5. - De nieuwe „intercursus” werd op 29 september 1439 gesloten en was geldig voor drie jaar. Verlengingen ervan volgden in 1440, 1446, 1462, 1464 en 1467, telkens voor een zekere duur. Zie ibidem, blz. 479, bijlage 1.

(11) In de Blankenbergse stadsrekening over de periode 4 april 1439 - 4 maart 1440 komt volgend post voor, die eerder op het jaar voordien schijnt te slaan: „Item comende te Blankenberghe 2 wethouders van Duinkerke an de wet ende an de hariinc stiermans omme bistandehede te hebbene omme de vreitscepen, die men huutlegghen zoude jeghen die Inghelschen in de harinctiit...”. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 32.173, f° 5° rubriek „presentwinen”. - De post komt overeen met een gelijkaardige vermelding in de Oostendse stadsrekening van 1438. Zie hierboven noot 8.

(12) R. DEGRYSE, *De crisis in het haringbedrijf te Oostende en te Damme van 1437 tot 1441*, a.w., blz. 8-9.

van Dieppe⁽¹³⁾ en de Engelse represailles⁽¹⁴⁾. In augustus 1441 poogden de wethouders van Duinkerke van hun collega's van Nieuwpoort, Oostende en Blankenberge te verkrijgen dat de konvooiering van de haringvissers ditmaal in gemeen overleg zou georganiseerd worden, wat inderdaad gebeurde⁽¹⁵⁾. Nogmaals kennen we de modaliteiten van deze uitrusting niet, alhoewel we weten dat enkele „vreitschepen” in de vaart gebracht werden⁽¹⁶⁾. Sommige Duinkerke stuurman verkozen nochtans bij de Engelse kanselarij vrijgeleiden aan te vragen en verkregen ze. Zo ontving Johannes van Arlebeke, stuurman van een schip van veertig vaten, op 3 september van dat jaar, voor hem zelf en de veertien leden van de bemanning, die met hem meevoeren, een vrijgeleide voor één jaar⁽¹⁷⁾. Dit voorbeeld zou de volgende jaren, toen

-
- (13) L. GILLIODTS - VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'ancienne Estaple de Bruges*, Brugge, 1904 - 1906, 4 delen. Zie dl. 1, blz. 641 en 642, nrs 782 en 784, twee stukken betreffende de zeeroovers van Dieppe, die één Hollands en twee Vlaamse koopvaardischepen, op weg naar Engeland, gekeapt hadden.
- (14) Volgens de rekening van het Brugse Vrije van 1441, werd dat jaar Pieter de Clerc, een Nieuwpoorts stuurman, op zee door de Engelsen aangevallen. O. Delepierre et F. PRIEM, *Précis analytique des documents que renferme le dépôt des archives de la Flandre Occidentale*, Brugge, 1840-1858, 12 delen. Zie reeks II, dl. 2, blz. 59. - Pieter de Clerc ontving in 1443 van de Engelse kanselarij een vrijgeleide. Zie hieronder in bijlage 7 : nr 7.
- (15) „Item, den 19en dach in den ougust zo quamen t Oosthende ghelast an de wet twee wethouders van der stede van Dunkerke omme t fait van den vreitscepen...”
 „Item, zo quamen t Oosthende de ghedeputeirde van Dunkerke ende van der Nieupoort ghelast an de wet omme de voorseide vreitscepe...”
 „Item, zo quamen noch t Oosthende de ghedeputeerde van den voorseide steden van Dunkerke ende van der Nieupoort omme de actie van den voorseide vreitscepen ende was doe by hemlieden ende by ons ghesloten wat onse visschers daert toe gheven zouden ende hemlieden waeren ghepresenteirt 4 kannen wijns...”
 Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nr 37.268, Oostendse stadsrekening van 1441, rubriek „presentwinen”, f° 6 r° en v°.
 „Item, comende te Blankenberghe twee wethouders... in t beghinsel van der harijntijt... te wetene of de stiermans van Blankenberghe veynootscepe... doen wilden omme alle costen ende lasten te helpen draghene ende te helpen betalene de vreitscepen, dewelke doe ter tijt gheordineert waren uute te legghene ter zee omme de harynclieden te bevredene...”. Ibidem, nr 32.174, Blankenbergse stadsrekening van 1441, rubriek „presentwinen”.
- (16) „Item, zo waren ghezonden ter Nieupoord Jan Moene ende Jacob Tiesse omme aldaer te betaelne de porcie ende tax van onsen stiermannen als van den convoierscepen...”. Ibidem, nr 37.268, Oostendse stadsrekening van 1441, rubriek „dachvaerden”, f° 9 v°.
- (17) Londen, Public Record Office, Treaty Rolls C. 76/124, membraan 24. Zie bijlage nr 1. Johannes van Arlebeke van Duinkerke verkreeg ook in 1442 een vrijgeleide voor het schip „le Jacob” en in 1443 en 1444 opnieuw voor het schip „la Katherine”. Zie bijlagen 2, 3 (nr 17), 6 (nr 5) en 9 (nr 8). Telkens had hij een ander vennoot.

van konvooiering geen sprake meer was, aanstekelijk werken en ook door de zeelui van de andere Vlaamse kustplaatsen nagevolgd worden.

Op het belang van de mooie reeks vrijgeleiden, die door de Engelse koning Hendrik VI in 1442 en volgende jaren aan de zeelieden en vissers van de Vlaamse kust uitgereikt werden en die, opgetekend in de Treaty Rolls, te Londen in het Public Record Office bewaard bleven, wees reeds mevrouw Marie-Rose Thielemans⁽¹⁸⁾. Haar interessante bevindingen hebben ons aangezet in haar spoor deze stukken te analyseren ten einde vooral voor Duinkerke de betekenis van het toenmalig haringbedrijf na te gaan.

Op welke wijze en langs welke kanalen de Vlaamse vissers in 1442 en 1443 er in slaagden van de Engelse kanselarij de zo begeerde vrijgeleiden te bekomen, weten we niet, maar we kunnen het wel gissen. De onderhandelingen om tussen Engeland en Frankrijk tot een wapenbestand te geraken waren toen immers, dank zij de bemiddeling van de hertog en vooral van de hertogin van Bourgondië, op het punt te slagen⁽¹⁹⁾. In 1442 hadden de Engelsen een vloot van niet minder dan achtentwintig oorlogsbodems in de vaart gebracht ten einde de zee-wegen te beveiligen. In werkelijkheid bedreef deze flottilje kaapvaart en zeeroverij⁽²⁰⁾. Reeds in de loop van januari en februari reikte de Engelse kanselarij vrijgeleiden uit aan zeven Duinkerke en Nieuwpoortse schepen met hun bemanningen voor de duur van één jaar. Gezien het tijdstip, waarop dit gebeurde, mogen we veronderstellen, dat deze stukken in de eerste plaats voor de koopvaardij op Engeland moesten dienen. Dit blijkt trouwens ook uit het gering aantal koppen van de bemanningen van zes op de zeven betrokken vaartuigen, namelijk van zes tot tien man, de stuurman en de eigenaar inbegrepen. Slechts één schip, de „Comweltoheus” („Kom wel thuis”) uit Nieuwpoort, telde een bemanning van veertien koppen, zodat het met hetzelfde vrijgeleide naderhand ook aan de haringvisserij deelgenomen kan hebben⁽²¹⁾. Voor de periode waarin dit bedrijf in de Engelse wateren plaatsgreep, d.i. het tweede halfjaar van 1442, bleven negenendertig vrijgeleiden bewaard. Vier werden uitgereikt op 22 juni, veertien op 14 of 15 juli en eenentwintig op 3 september. Die van 15 juli waren geldig vanaf 1 augustus voor de duur van één jaar, terwijl die van 3 september slechts tot pasen of 21 april 1443 mochten gebruikt

---

(18) M. - R. THIELEMANS, a.w., blz. 311 en 323. - Londen, P.R.O., Treaty Rolls C 76/124 tot C 76/126. - Zie hieronder in de bijlagen de ontleding.

(19) M. - R. THIELEMANS, a.w., blz. 144 - 148.

(20) Ibidem, blz. 335 - 337. - De Engelse vlucht maakte vooral de zeewegen tussen Vlaanderen en de baai van Bourgneuf onveilig en belemmerde aldus de „westvaart”, de enige nog bloeiende uiting van de actieve Vlaamse handel en koopvaardij, waaraan nu ook de hanzeaten deelnamen.

(21) Zie bijlage 3, nrs 1 tot 3 en bijlage 5, nrs 1 tot 4.

worden. Daaruit zouden we dus kunnen concluderen, dat de meeste Vlaamse vissers in 1442 niet aan de „korfvaart” of kabeljauwvangst en aan de vroege haringvangst, die in mei, juni en juli plaatsgrepen, hadden durven deelnemen en dat zij slechts na een zeker talmen er toe gekomen waren tijdens de „teelt” of het eigenlijk haringseizoen te vissen. Wat er ook van zij, belangrijk is de vaststelling dat zowat 33 Duinkerke vaartuigen met een totale bemanning van 415 koppen, de stuurlui-eigenaars inbegrepen, voor de haringvisserij vrijgeleiden bekomen hadden, waarvan twintig uitgereikt op 3 september⁽²²⁾. Voor het overige gingen vijf vrijgeleiden naar Nieuwpoortse schepen en één naar een Oostends schip⁽²³⁾. Wellicht waren er aan de zeelui van Nieuwpoort en Oostende meer zulke stukken toegekend geworden, maar bleven ze niet bewaard of werden ze niet opgetekend. Op te merken is dat in bijna al deze vrijgeleiden uitdrukkelijk van de vrijheid van visvangst sprake is⁽²⁴⁾, een stipulatie, die we in de vergunningen van het jaar nadien, niet meer aantreffen.

In 1443 werden door de Engelse kanselarij inderdaad opnieuw een hele reeks vrijgeleiden toegekend, ditmaal niet alleen aan de stuurlui en vissers van Duinkerke en Nieuwpoort, maar ook aan die van Raversijde en Lombardsijde, terwijl voor Oostende en Blankenberge geen enkel soortgelijk stuk bewaard bleef of opgetekend werd. In het totaal vinden we in de Treaty Rolls van dat jaar 82 vrijgeleiden, namelijk 40 voor Duinkerke, 24 voor Nieuwpoort, 13 voor Raversijde en 5 voor Lombardsijde. Drieëntwintig van deze vergunningen voor Duinkerke zijn gedateerd van 18 mei en vijftien van 3 juni, 9 juni of 8 juli, maar alle 38 traden, voor de duur van één jaar, op 24 juni, d.i. Sint-Jansdag, in. Drie vrijgeleiden voor Nieuwpoort dragen de datum 18 mei of 9 juni en negentien de datum 8 juli en alle waren ze eveneens geldig vanaf Sint-Jansdag⁽²⁵⁾. Twintig vergunningen ten voordele van de zeelui van Raversijde, Lombardsijde en Nieuwpoort werden integendeel slecht uitgereikt op 12 augustus voor de duur van één jaar vanaf 4 augustus⁽²⁶⁾. Ten slotte ontvingen nog de stuurlui van twee Duinkerke vaartuigen een vrijgeleide, dat op 29 september van kracht werd⁽²⁷⁾. Aangezien in het geheel zestig vrijgeleiden op 24 juni of Sint-Jansdag intraden, mogen we veronderstellen, dat degenen die ze verkregen hadden, dat jaar de haringvangst veel vroeger dan in 1442 inzetten⁽²⁸⁾. Alleen de vissers van Raversijde en Lombardsijde blijken zich met de „teelt” te hebben vergenoegd. Zij hadden samen 18 schepen.

(22) Zie bijlage 3, nrs 4 tot 36.

(23) Zie bijlage 5, nrs 5 tot 9. Voor Oostende, zie bijlage 4.

(24) Zie bijlage 2.

(25) Zie bijlage 6, nrs 1 tot 38 en bijlage 7, nrs 1 tot 22.

(26) Zie voor Raversijde en Lombardsijde bijlage 8 en voor Nieuwpoort bijlage 7, nrs 23 en 24.

Het ligt voor de hand dat het aantal Engelse vrijgeleiden van 1443 ongeveer moet overeenstemmen met de toenmalige getalsterkte van de vloot van haringvisser, respectievelijk van Duinkerke en Nieuwpoort, maar dan laatstgenoemde haven met haar „adherenten”, Lombardsijde en Raversijde („Walravensijde”). Dit laat ons dan ook toe voor dat jaar, in zake schepen en bemanningen, volgende statistiek op te stellen :

	aantal vaartuigen	aantal stuurlui- eigenaars	aantal mede- opvarenden	totale bemanning
Duinkerke	40	80	465	545
Nieuwpoort	24	44	336	380
Raversijde	13	26	237	263
Lombardsijde	5	10	88	98
TOTALEN	82	160	1.126	1.286

Opvallend is dat voor nagenoeg een zelfde aantal schepen de vloot van Duinkerke een mindere bemanning telde dan die van Nieuwpoort, Lombardsijde en Raversijde samengevoegd, namelijk 40 vaartuigen met 545 opvarenden tegenover 42 met 741 koppen, de stuurlui-eigenaars telkens medegerekend. Dit verschil is te verklaren door het lager gemiddelde van het aantal medeopvarenden te Duinkerke, te weten 11 tot 12, tegenover 14 te Nieuwpoort en 18 te Lombardsijde en Raversijde, waarbij telkens de stuurman of de beide stuurlui-eigenaars moeten gevoegd worden. Het is mogelijk dat de reden van dit verschil in de aard en de grootte van de gebruikte vaartuigen, evenals in de arbeidsvoorwaarden, waarin de aangeworven bemanningen werkten, moet gezocht worden, maar de vrijgeleiden van 1443 geven ons daarover geen bijzonderheden. Wel vernemen we uit dergelijke stukken, uitgereikt in 1449 en 1455, dat de tonnemaat van de Duinkerke vaartuigen tussen de 25 en 30 vaten schommelde, dit voor een gemiddelde bemanning - in 1455 - van 14 tot 15 leden, de stuurman inbegrepen, wat wijst op een verhoging van het aantal koppen, vergeleken met de

(27) Zie bijlage 6, nrs 39 en 40.

(28) Sint-Jansdag werd naderhand de jaarlijkse begindatum van de „voorvanc” of vroege haringvangst, d.i. de vangst van maatjesharing. R. DEGRYSE. *De gemeenschappelijke grote visserij van de Nederlanden in de XVIde eeuw*, in BIJDRAGEN VR. DE GESCH. DER NEDERL., dl VII (1952), blz. 32-54. Zie blz. 32-34.

toestand in 1443, toenmaals, zoals gezegd, 13 tot 14 man⁽²⁹⁾. Verder weten we dat sommige bemanningen - althans te Nieuwpoort in 1443 - naast de stuurman en zijn vennoten, soms ook reeds enkele huurknappen telden⁽³⁰⁾. Dit wijst misschien op het in gebruik nemen door sommige vissers van de haringbuis, een nieuw scheepstype, maar dit is ver van zeker⁽³¹⁾. Wat er ook van zij, we kunnen de getalsterkte van de totale vloot van Vlaamse haringvissers, die de vis op zee kaakten, in 1443 op meer dan 100 eenheden, of om toch maar een cijfer voorop te stellen, op minstens 125 schatten, vermits Oostende, Blankenberge en Biervliet eveneens aan dit bedrijf deelnamen. Oostende had trouwens in 1448 zowat 24 of meer stuurman met evenveel schepen⁽³²⁾.

Wat in de vrijgeleiden van 1442 tot 1444 duister blijft, is de aanduiding van telkens twee personen per vaartuig als zijnde de „possesores et magistri” (ook „magistri et mercatores”) of stuurman-eigenaars. Daar waar slechts één persoon als zijnde de stuurman („maistre”) of stuurman-eigenaar vernoemd wordt, bestaat er geen moeilijkheid. Enkele vrijgeleiden zijn bij het vernoemen van de twee schippers voor één vaartuig nochtans duidelijker door er bij te voegen wie van hen

(29) Volgens één vrijgeleide van 1441, drie vrijgeleiden van 1449 en zeven van 1455, waarin achtereenvolgens sprake is van tonnematen van 40, 28, 30, 32, 16, 24, 24, 28, 28, 28 en 30 vaten. M. - R. THIELEMANS, a. w. blz. 311, naar Londen, P.R.O., Treaty Rolls. Zie hieronder bijlagen 1, 10 en 11. - Twee vaten stonden gelijk aan één last.

(30) Alleen twee vrijgeleiden van 1442 voor Nieuwpoortse vaartuigen geven ons daarover bijzonderheden: „Laurencius Henrihansone de Neuport in Fflandria, possessor ac magister cujusdam navis vocate le Christofer de Neuport, cum quinque hominibus et une garconne in comitina sua”, „Arnoldus Cotte de Neuport in Fflandria, possessor ac magister cujusdam navis vocate le Katherine de Neuport cum duodecim hominibus et duobus garconibus in comitina sua”. Londen, P.R.O., Treaty Rolls C 76/124 m. 2. - Zie hieronder bijlage 5, nrs 8 en 9. Voor het overige vernemen we uit de Nieuwpoortse stadsrekening van 1441, dat er dat jaar te Brugge, het wettelijk hoofd van Nieuwpoort, geprocedeerd werd „up zekere gheschillen, wesende tusschen eenighe stiermannen ende huerlieder deelvennoten of eene zyde ende huerlieder huerknappen van ander zijde...”. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 36.744, rubriek van de „dachvaerten”, onder de datum 22 november.

(31) R. DEGRYSE EN O. MUS, *De Laatmiddeleeuwse haringvisserij*, a.w., blz. 111 - 112.

(32) In november 1448 kwamen de Oostendse stuurman, ten getalle van 24, in opstand tegen de burgemeester en schepenen van hun stad, wegens een stedelijke verordening, die de gebruikelijke „courtoisie” of fooi, door elk vennoot aan zijn stuurman verschuldigd, vaststelde, ten einde misbruik te voorkomen. De wethouders van Oostende grepen op drastische wijze tegen de weerspanninge stuurman in, wat een juridisch conflict met Brugge, het wettelijk hoofd van Oostende, en een geding vóór de hertogelijke raad voor gevolg had. Zie daarover EDW. VLIETINCK, *Het oude Oostende en zijn driejarige belegering*, Oostende, 1897, blz. 71-72.

de eigenlijke stuurman was ⁽³³⁾. Dat de meeste schepen het bezit van twee of meer deelgenoten waren, die „scheepsparten” bezaten, staat vast ⁽³⁴⁾. De vrijgeleiden geven dan ook blijkbaar steeds de namen van de twee voornaamste deelgenoten, waaronder de eigenlijke stuurman, zonder die nochtans meestal uitdrukkelijk aan te duiden. Voor Duinkerke stemmen in de vrijgeleiden, respectievelijk van 1442 en 1443, veel van deze familienamen met elkaar overeen, alhoewel de Engelse spelling ervan somtijds verschillend en onduidelijk is ⁽³⁵⁾.

Naast het eigenaardig gebruik meestal twee schippers als stuurliueigenaars aan te duiden, bevatten de Engelse vrijgeleiden nog een ander duister punt, meer bepaald de benamingen van de vissersvaartuigen, die van jaar tot jaar verschilden. Beide kwesties blijken trouwens met elkaar in verband te staan. Inderdaad, zoals de samenstelling van het tweetal stuurliueigenaars het ene jaar anders was dan het daaropvolgende, zo wordt ieder van beide uit elkaar gaande schippers van het ene jaar op het andere bij een schip met een andere naam vernoemd. Ongetwijfeld wisselden de meeste stuurliudeelgenoten na elk haringseizoen van vennootschap. Of ze allen van vaartuig wisselden, is minder duidelijk.

(33) „... Arnaldum Whithede et Dionisium Peynter, quorum alter est magister cujusdam navis vocate George de Dunkirke in Fflandria, ac decem servientes suos in comitina eorum...”.

„... Petrum Hughsonne et Johannem Lukys, quorum alter magister cujusdam navis vocate Katherine de Neuport in Fflandria, ac tresdecim servientes suos in comitina eorum...”.

„Philippum Sconman et Johannem Dyryc, quorum alter est magister cujusdam navis vocate Christofre de Donkirke in Fflandria, ac decem servientes suos in comitina eorum...”.

Londen, P.R.O., Treaty Rolls, C. 76/125, m. 2, vrijgeleiden van 18 mei 1443. - Zie hieronder bijlage 6, nrs 1 en 2 en bijlage 7, nr 1. - „Alter” betekent de andere of de tweede.

(34) M. - R. THIELEMANS, a.w., blz. 320-324. - J. CRAEYBECKX, *Un grand commerce d'importation: Les vins de France aux anciens Pays-Bas* (XIIIe - XVIe siècles), Parijs 1958, blz. 151-154.

(35) Johannes Roweland - J. Rowland; Johannes van de Seynt Georges - J. van Seint Joriys; Lyppin Sconeman - Philippus Sconman; Ingelram Veserik - Ingelram Veseric; Arnouth Wittehofted - Arnaldus Whithed; Johannes Berout - J. Berewght; Johannes Arlebeck - J. Herlebeck; Johannes Bateman - J. Bateman; Jacobus Love - J. Lowse; Meche Lybars - Michaelis Lyberd; Adrianus Manson - Aderiaen Manson; Jacobus Masse - J. Mars; Willemus Massiott - W. Messyotte; Jacobus Prelebene - Coppyn Prillebeen, zijnde veertien namen, die telkens in een vennootschap van twee stuurliueigenaars het eerst vernoemd worden en dus misschien telkens de eigenlijke stuurliueigenaars aanduiden. - Cornelius Roter - C. Roeter; Cornelius Dankarte - C. Dankard; Laurencius Sparke - L. Sparke, - zijnde Johannes Scot - J. Scot; Johannes de Vosse - J. de Voos, zijnde twee plaats vernoemd worden en dus de tweede stuurman kunnen aanduiden. - drie namen, die telkens in genoemde vennootschappen op de tweede plaats namen, die in genoemde vennootschappen in 1442 op de tweede plaats stonden en in 1443 op de eerste plaats.

De namen, die de zeelui aan hun schip gaven, waren, vooral te Duinkerke, zeer verscheiden en typisch. Meestal waren het namen van patroonheiligen als Anna, Barbara, Jacob, Joris, Katharina, Kristoffel, Maarten, Margaretha, Nikolaas, Pauwel, Peter, „Saint Jan Kneght”, Steven en Victor. Naast deze benamingen, die reeds in 1442 voorkomen, vinden we voor Duinkerke het volgend jaar ook nog namen als „Barnecooke”⁽³⁶⁾, „Drogheroos”, „Drynkwyne”, „Drynkwater”, „Grete Brouc”⁽³⁷⁾, „Pronkhart”⁽³⁸⁾ en „Cometwelthus”⁽³⁹⁾. Deze laatste term was ongetwijfeld de gewone groet van de vissers en hun familieleden of vrienden. Toch vinden we te Duinkerke in 1443 ook verschillende vaartuigen met dezelfde naam, waaronder vier geheten „Katharina” en vijf „George”⁽⁴⁰⁾. Een andere benaming, die naderhand nog tot in de 16de eeuw voorkwam, was „Vlieger”. Te Nieuwpoort was de naamgeving voor de schepen - althans volgens de Engelse vrijgeleiden - minder verscheiden. Zo heetten er in 1443 acht vaartuigen „Katharina” en negen „George”⁽⁴¹⁾. We mogen ons dan ook afvragen of de meeste vissers niet voor de vorm aan de Engelse kanselarij een of andere naam voor hun schip opgaven. Of waren het de stuurlui-eigenaars, die, eenvoudig, om het jaar, met de wisseling van hun vennootschappen, ook de naam van hun vaartuig - of van hun nieuw vaartuig - wijzigden? Te Duinkerke vinden we in 1443 inderdaad slechts acht schepen, die, het jaar voordien, onder een van de zelfde stuurlui-eigenaars gevaren hadden, ook dezelfde naam bleven dragen⁽⁴²⁾. Daarentegen waren er zowat zestien schippers, die, met een nieuwe vennoot, ook een schip met een andere naam uitbaatten⁽⁴³⁾.

(36) Van „barnen”: branden, en koek of kieken(?) Dus: aangebrand koekje in de vorm van een schip, of geroosterd kieken, of keuken(?) - Zie noot 42.

(37) Grote broek. Broek betekent in het Middelnederlands zowel moeras als kledingstuk.

(38) Pronken: zich laten bewonderen, zijn fierheid tonen. Dus: fier schip.

(39) Soms ook „Cumwelhome”. Zie bijlage 6, nr 33.

(40) Zie bijlage 6, nrs 5, 18, 20 en 26 (Katharina) en 2, 8, 21, 28 en 39 (George).

(41) Zie bijlage 7.

(42) Seint Jan Knegt - Seint Johannes Knigt (Walwinus Questelakyn);

La Pauls - Paulus (Bowdyn Scot);

le Peter - Petyr (Nicholaus of Clays Scot);

Dryncalet - Drynkwater (Johannes Scot);

la Barnecooke - la Barnekeuke (Willelmus Kersteloot); ook in 1444.

le Peter - Petyr (Jacobus Kyke);

le Jacob - Jacob (Mayhew Portselle of Porcel);

le George - Jorge (Johannes Scot senior). Zie bijlage 3, nrs 4, 9, 10, 13, 14, 25, 27 en 28 bijlage 6, nrs 3, 6, 16, 24, 27, 42, 39, 40.

(43) Zie noten 17 en 35. - Eén vennootschap bleef uit dezelfde twee partners samengesteld, maar had toch een schip met telkens een andere naam: Jacobus Prelebene en Johannes Varlette in 1442 met „le George” en in 1443 met de „Loy”. Zie bijlage 3, nr 18 en bijlage 6, nr 10.

De gegevens, die we, nopens de vissersvaartuigen en hun bemanningen, in de vrijgeleiden van 1442 en 1443 aantreffen, vullen vooral voor Duinkerke een lacune aan. Ze verklaren waarom deze Vlaamse havenstad in 1438 reeds in staat was op eigen krachten konvooische-
pen in de vaart te brengen en in 1441 die aktie met de hulp van de andere Vlaamse vissersplaatsen kon hervatten. We mogen dan ook veronderstellen dat de aanvragen voor het bekomen van vrijgeleiden in 1441 en volgende jaren in de eerste plaats van Duinkerke moeten uitgegaan zijn. Ook in 1444 ging deze havenstad nogmaals aldus te werk om haar koopvaardij en zeevisserij te beschermen, voorbeeld dat opnieuw nagevolgd werd. De Engelse koning reikte inderdaad vanaf februari 1444 vrijgeleiden uit, waaronder één aan een vaartuig uit Duinkerke en twee aan schepen uit... Slijpe. Op 30 mei verleende hij er nog een achtstal, respectievelijk aan zes Duinkerke en twee Nieuwpoortse vaartuigen, ieder met zowat zestien opvarenden⁽⁴⁴⁾. Op dat ogenblik evenwel was er juist tussen Engeland en Frankrijk een wapenbestand gesloten, wat wellicht verklaart waarom dat jaar de Engelse koning niet voortging met het verlenen van vrijgeleiden⁽⁴⁵⁾.

De voorlopige schorsing van de vijandelijkheden tussen Fransen en Engelsen in 1444 stelde evenwel niet onmiddellijk een einde aan de zeeroverij en de onveiligheid op zee. Zowel de lieden van Dieppe, als die van Bremen maakten de zee nog onveilig en vielen de Vlaamse schepen aan. In de loop van augustus 1445, na een reeks besprekingen te Nieuwpoort en te Brugge, kwamen de Vlaamse vissersplaat-

(44) Zie bijlage 9.

(45) Wapenbestand van Tours gesloten op 28 mei 1444. M.-R. THIELEMANS, a.w., blz. 147.

(46) „Den 25sten daghe van cugst, Clais Hebbes ende Jan Widemond te Brugghe an de wet van der stede ende s lands van der Vrijen, metghaders de ghedeputeerden van Oosthende, up t bedrijf van den Bremers ende up t advijs van den convoyscepen omme t bewaren van den visschers van desen lande in de harintijt ende voort ter Sluus omme de voorzienichede van den vorseiden convoyscepen...”. Brussel, Alg. Rijksarchief, Rekenkamer nr 36.748, Nieuwpoortse stadsrekening van 1445, rubriek „van ridene”.

Item, ghetrucken met die vander Nieupoort ende van Oosthende in de camer van Brugghe, als th onssen wettelike hoofde, te kennen ghevende als dat men gheerne vreedscepen legghen zoude up de zee jeghen die Bremers...”. Ibidem, nr 32.178, Blankenbergse stadsrekening van 1445, rubriek „dachvaerden”.

„Item, betaelt ter Nieupoort van eene coppie (te hebbene) hoe ende in wat manieren men vreedscepen uutreden zoude in Vlaendren jeghen die van Bremen in de harintijt laetst leden up de zee, coste 12 groten”. Ibidem, rubriek „diversche costen”.

In de Oostendse stadsrekening van 1445 is er sprake van d ordonnancie van der vreitscepen” en van de „rekeninghe van den convoyscepe”, die na de konvooiering - te Oostende - werd voorgelezen, wat door de vertegenwoordigers van de verschillende zeesteden, die aan de onderneming deelgenomen hadden, „aangehoord” werd. Ibidem, nr 37.272, f° 6 v° tot 8 v° („presentwijnen”) en f° 9 r° en v° („dachvaerden”).

sen er opnieuw toe tot konvooiering over te gaan. Krachtens een hertogelijke ordonnantie, die we niet konden terugvinden, rustten Nieuwpoort, Raversijde, Oostende, Blankenberge en Biervliet twee „vreitscepen” uit. Stuurman van het ene (Oostends) schip was Jan Hancke en die van het andere (Nieuwpoorts schip) Jacob de Mynster uit Raversijde⁽⁴⁷⁾. Duinkerke, dat beloofd had eveneens een bewapend vaartuig uit te rusten, trok zich evenwel terug. Aangezien de Duinkerke vissers door de „vreitscepen” van Oostende en Nieuwpoort gekonvooierd geworden waren, eisten de schepenen van beide steden van hen een bijdrage in de onkosten, wat geweigerd werd⁽⁴⁸⁾. Deze weigering typeert nogmaals de houding van Duinkerke, dat, in zake de beveiliging van zijn vissers en zeelui, een eigen weg wilde volgen. Wellicht kwam dit door de grotere zelfstandigheid van die stad, die niet direct van de hertog van Bourgondië, maar van een eigen heer, toenmaals Jan van Luxemburg, afhing. Na 1445 zou de kwestie van de beveiliging op zee nog dikwijls gesteld worden, aldus in 1449 en 1455, toen nogmaals door de Duinkerke vissers bij de Engelse kanselarij vrijgeleiden aangevraagd werden⁽⁴⁹⁾. In 1457 weigerde Duinkerke opnieuw met Nieuwpoort en Oostende in zake de konvooiering van de vissers samen

(47) „Roeland van Caloen ende Jan van Boneem de jonghe, s dicendaechs den 7e in decembre (1445) ghedeputeert ghezonden ter Nieupoort, metgaders den ghedeputeerden van Biervliet, van Oostende ende andre, omme te vercopene de engienen, dewelke Jacob Mijnstrer ghevoert hadde in t vreedscip, dat hi voerde jeghen de Bremers, ende omme voort metten ghedeputerden te spreken van vele diversche pointen anghaende den voorseide vreedscepen ende den vreedscpe, dat Jan Anke ghevoert hadde, daeromme ute gheziin elc 2 daghen, 12 lb.”. Ibidem, nr 14.557, rekening van het Brugse Vrije over de periode 14 sept. 1445-15 sept. 1446, f° 37 v°. - Betreffende Jacob Mijnstrer, zie bijlage 8, nr 4. - Jan Hancke was schepene te Oostende. Ibidem, nr 37 - 272, f° 10 r°.

(48) „Item, zo camen t Oosthendse Claeis Hebbes ende Jacob Colin, wethouders van der Nieupoord, omme alhier met de wet te spreken angaende die van Dunkerke, dewelke gheen convoyscip ghereet en hadden, also zij onlanx te voren gheloofden...”
„Item, zo camen t Oosthends, t onsen versouke ende scrivene, Diederick van Halewin, Jan de Grise ende Jan van Bovery, onse bailli, wethouders van den lande van den Vrijen, Claeis Hebbes ende Maerselis Kelawaert, wethouders van der Nieupoord, Joris fs Jans Pieters ende Jan fs Jacobs, wethouders van Blankenberghe, omme ghesaemder hand advis te hebbene, metghaders ons lieden, up t fait van die van Dunkerke, dewelke in de costen van den convoye niet contribuieren en wilden...”. Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 37.272, Oostendse stadsrekening van 1445, f° 7 r° en 8 v°, rubriek „presentwijnen”. Zie ook Blankenbergse stadsrekening van dat jaar, ibidem nr 32.178, rubrieken „dachvaerden” en „messagiers”. Telkens zonder data. - Voor de rekening van het Brugse Vrije, zie O. DELEPIERRE ET F. PRIEM, a.w., 2de serie, dl 1, blz. 65 : besprekingen in de loop van juni 1446 in verband met dezelfde kwestie, te Brussel, Alg. Rijksarch., Rekenkamer nr 14.557.

(49) Zie bijlagen 10 en 11.

te werken⁽⁵⁰⁾. Eerst onder de regering van Karel de Stoute, vanaf 1471, ontstond er onder deze drie vissershavens een grotere toenadering. Daardoor zou naderhand geleidelijk een soort hanze of liga, die van de Drie Zeesteden van Vlaanderen, tot stand komen⁽⁵¹⁾.

Hieronder brengen we in bijlagen de ontleding van de vrijgeleiden, die door de Engelse kanselarij in 1441 en volgende jaren aan Duinkerke, Nieuwpoort, Lombardsijde, Raversijde en Oostende uitgereikt werden. Deze stukken zijn, voor zover we konden nagaan, de oudste van die aard, die voor de Vlaamse kust bewaard bleven. We danken dan ook Mevrouw Marie-Rose Desmed - Thielemans voor het gebruik, dat we mochten maken van de door haar ontdekte gegevens en van enkele nota's, die ze ons bereidwillig ter beschikking stelde. We bedanken eveneens de „keeper” van het Public Record Office te Londen, die ons de „xerox prints” van de betrokken vrijgeleiden liet geworden.

---

(50) R. DEGRYSE, *Le colportage de la pêche à Dunkerque aux XVe et XVIe siècles*, in REVUE DU NORD, t. XXXIII (1951), blz. 117-127, zie blz. 118.

(51) R. DEGRYSE, *De konvooieering van de Vlaamse visschersvloot in de 15de en de 16de eeuw*, in BIJDRAGEN VOOR DE GESCH. DER NEDERLANDEN, dl. II (1948), blz. 1-24, zie blz. 7.

ID., *Rekening van de Nieuwpoortse haringvangst en konvooieering van 1474* (met verklarende woordenlijst door R. DE BOCK), in MEDEDELINGEN V. D. MARINE ACADEMIE V. BELGIE, boek XI (1958-1959), blz. 57-110, zie blz. 62.

ID., *De admiraals en de eigen marine van de Bourgondische hertogen (1384-1488)*, ibidem, boek XVII (1965), blz. 139-225, zie blz. 167.

BIJLAGE I

13 september 1441 (in de tekst foutief 1440).

Vrijgeleide voor de duur van een jaar door Hendrik VI, koning van Engeland, toegestaan aan Johannes van Arlebeke, stuurman uit Duinkerke, voor zijn schip, de Katharina van Duinkerke, met een tonnemaat van veertig vaten en een bemanning van veertien koppen naast hem.

Londen, Public Record Office, Treaty Rolls C. 76/124, m 24.

Henri, par la grace de Dieu, Roy d'Engleterre et de Fraunce et Seigneur d'Irlande. A touz noz lieutenants, connestables, admiralx, vis admiralx, cappitains et gardeins des bones villes, pons, portes, passages, jurisdictiones et destrois, baillifs, provosts, viscountes, maires, eschevins et a toutz noz autres justiciers, officiers, vasaulx et subgietz et semblablement a toutz noz amis benivolans et alliez ou a leurs lieutenants, tant par dela la mer, com pardeca, ou a leurs lieutenants aux queux ces presentes serront monstrees, salue et dilection.

De la partie de Johan de Arlebeke, demurrant a Dunkerke en pais de FFlandres, maistre mariner d'une nief du portage de quarant tonniaulx ou environ, nomme Kateline de Dunkerke, nous a este humblement exposee que, combien que certaine comunicacione en fait de marchandise ait este pieca avise, accorde et conclus entre noz subgitz d'Engleterre, d'Irlande et de la marche de Caleys d'un part et les vesseaulx et subgitz des pais de Brabant et FFlandres et de la seigneurie de Malines d'autre parte, le dit suppliant nosceroit bonnement frequenter sur la mer avec sa dit nief, doubtant les empeschemens qui faitz et donnez lui pourroient estre par autres noz vesseaulx et subgitz, tant sur mer que sur la terre, en autres pais de notre obeissance, tant en noz pais de Normandie et Guyenne come ailleurs, se notre benigne grace ne lui estoit impartis, requerant icelle tres humblement, et pur ce en faveur et a l'instance, priere et requeste d'aucuns noz especiaux serveurs, de notre grace specials et certaine science, au dit Johan de Arlebeke avec la dit nief nomme Kateline de Dunkerke et avec icelle iusques au nombre de quatorse personnes ou a dessoubz, soient marchantz, facteurs ou serveurs de marchans ou mariniers avec leurs denrees et marchandises et les appareilx et habillements, tant de guerre que autres, appartenans et convenables pur la conduite, seuretee et defense d'icelle nief et des gens qui serront dedans, avons donne et octroie, donnons et otroions, par ces presentes, bien seur et loial saufconduit durant un an entier, prochainement en finant de la date de ces presentes, pur aler, venir, repaier et converses en fait de marchandise, tant soulement, seurement et sauvement par tout ou lui plaira en notre obeissance et aillours, tant par mere et par rivières douces, come sur la terre, a pee, a cheval et autrement, armes ou non armes, avec leurs denrees et marchandises ou argent monnoye ou amonoï(r)e, ioiaux, fardeaux et autres choses et biens quelxconques, séjourner, demonter, vendre et acheter en notre dit obeissance et mesner hors d'icelle toutes maneres de denrees et marchandises licites et non deffendues en payant les custumes, subsides, drois et devoirs duz et accoustumez et retourner quelque part qu'il leur plerra, de jours et de nuitz, un foitz ou plusieurs touteffoiz et tant de foiz qu'il leur plerra durant cest present saufconduit.

Si donnons en mandement par ces mesmes presentes a vous, noz vassaulx, justiciers, officiers et subgitz, prions et requirons les autres et chacun de vous, si come a lui appartendra, de notre presente saufconduit vous faictes, souffrees et laissez joir et user paisiblement le dit Johan de Arlebeke et autres dissuiz avec la dit nief, denrees, marchandises et autres choses devandits, saunz leur mettre ni donner, ne souffrir estre faite, miz ou donne destourber ou empeschement en aucune manere au contraire, soit a l'occasion, soubz ombre ou coleure de marque, contremarque, prise, reprisailles, ne pour quelconques autres cause ou occasion, que ce soit ou puist estre pourveu, que durant ce present saufconduit, ne soubz ombre d'icellui, le dit Johan, ne ceux de la dite com-

paignie, ne ferront, ne purchaseront aucune chose prejudicial a notre seigneurie, ne a noz obeissans subgitz, ne entreront en ville fermee ou forteresse de notre obeissance, sauns le couunge et licence du cappitaine ou gardes d icelles places, toutefuoies se aucun compris souz cest present saufconduit le enfraignent, que Dieu ne vuille, que ciel infraction ne portera prejudice que a l infractione soulement, mais au regard des autres demeura bon vaillable en sa force et vertue le dit temps d un an durant et apres non vaillable.

Donne en notre manoir de Shene le treisieme jour du mois de septembre I an de grace mil 400 quarante et de notre reigne le vingtiesme. Per breve de primato sigillo et de dato predicta auctoritate parlamenti.

BIJLAGE 2

Westminster, 3 september 1442.

Vrijgeleide voor de duur van een jaar door Hendrik VI, koning van Engeland, toegestaan aan Johannes Arlebek en Johannes Johnstone, voor hun schip, de Jacob, en de veertien medeopvarende vennoten. Specimen van tekst, gevolgd door een lijst van twintig soortgelijke vrijgeleiden, waarvoor het als basistekst diende. Zie voor de eigenlijke ontleding van deze eenentwintig vrijgeleiden hieronder de bijlagen 3 en 4.

Londen, Public Record Office, Treaty Rolls C 76/125, membraan 18.
Salvis conductibus :

Rex per litteras suas patentes usque festum pasche proximo futurum duraturum suscepit in salvum et securum conductum Regis ac in protectionem, tuicionem et defensionem suas speciales Johannem Arlebek et Johanem Johnstone de Dunkirk, magistros et mercatores cusedam navis, vocate le Jacob de Dunkirk, ac marinarios sufficientes per eadem aceciam quatuordecim familiares suos, cum bonis et mercandisis suis, in regnum Regis Anglie, veniendo ibidem morando, mercandisando ac in mari piscando et exinde ad propria redeundo, proviso semper quod idem Johannes et Johannes et magistri et mercatores predicti ac servientes sui bene et honeste se habeant et gerant erga Regem et populum suum et omnes ligeos suos ac omnes alios extraneos quoscumque quos in salvum conductum Regis ac in protectionem, tuicionem et defensionem suas iam recepit aut durante termino huiusmodi Regis salvi conductus recipiet et quod Rege aut populo suo aut alicui de ligeis suis vel extraneis sub suo salvo conductu aut protectione, ut predictur existentes, aliquod dampnum, prejudicium, injuriam vel molestiam aliquam non facere vel inferant fieri ve aut inferri ab aliis seu per alios quoscumque non procurent vel aliquis eorum procuret palam publice vel occulte, verbo scripto vel facto, in terra vel in mari aut alibi seu alias quovis modo. Proviso insuper quod non transient vel portabunt arma, victualia nec quicquam ad terras, dominia, portus, fortalitia, villas vel districtus, que rebellant seu quod absit rebellabunt adversum regem in partibus Normannie, nec alibi, nec ad hujusmodi terras, domina, portus, districtus, fortalicia seu villas, navem suam predictam transducent seu ad ea transineabunt quovis modo durante termino salvi conductus Regis predicti. Et quod ipsi aliquod castrorum, fortalicionum seu villarum Regis firmatarum minimo ingrediantur, absque eo quod ipsi presentes litteras Regis de salvo conductu custodibus eorumdem primitus demonstrent. Teste Rege apud Westmonasterium tercio die Septembri.

Per ipsem Regem et de datum predicta auctoritate parlamenti.

BIJLAGE 3

VRIJGELEIDEN VOOR DUINKERKSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1442

(London, Public Record Office, Treaty Rolls C 76/124 en 125)

Ter verklaring :

De vrijgeleiden zijn alle in het Latijn gesteld. Ze werden door koning Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

1 januari, Dogmerffeld	2 vrijgeleiden (C 76/124, m. 20),	nrs 1 en 2.
29 januari, Westminster	1 vrijgeleide (C 76/124, m. 19),	nr 3.
22 juni, Westminster	4 vrijgeleiden (C 76/124, m. 4),	nrs 4 tot 7.
14 juli, Westminster	5 vrijgeleiden (C 76/124, m. 2),	nrs 8 tot 12.
15 juli, Westminster	4 vrijgeleiden (C 76/124, m. 2),	nrs 13 tot 16.
3 september, Westminster	20 vrijgeleiden (C 76/125, m. 18),	nrs 17 tot 36.

De vrijgeleiden van 14 en 15 juli, alsmede die van 3 september 1442 hebben het uitdrukkelijk over de vrijheid van zeevisserij in het raam van de vrije handelsscheepvaart en koopvaardij (zie vorige bijlage).

Achtereenvolgens vermelden wij per vrijgeleide :

- de datum van uitreiking,
- de duur van het vrijgeleide,
- de naam of de namen van de begunstigde stuurman-eigenaar of stuurlijeigenaars (possessores at magistri”), die meestal met twee waren. Deze familienamen vernoemen wij niet in hun oorspronkelijke, maar in hun verengelste versie,
- de naam van het begunstigde vaartuig in dezelfde versie,
- het aantal medeopvarenden of leden van de bemanning („servientes”, familiares”), buiten de stuurman-eigenaar of de beide stuurlijeigenaars.

1

- 1 januari
- één jaar
- „Johannes Rowelond et Walenus Westelake de Dunkirke”
- „FFleger de Dunkirke”
- vier

2

- 1 januari
- één jaar
- „Arlebek et Copynus Dancastre de Dunkirke”
- „George de Dunkirke”
- vier

3

- 29 januari
- één jaar
- „Walterus Johnsone de Dunkirke”
- „la Gabriel... de Dunkirke”
- acht

- 4
- 22 juni
  - één jaar, vanaf 24 juni (Sint - Jansdag)
  - „William Kirstolot et Petrus Hewghelyn”
  - „la Barnecooke de Donkirke”
  - tien
- 5
- 22 juni
  - één jaar, vanaf 24 juni (Sint - Jansdag)
  - „Johannes Berowght et Antonius Perman”
  - „la Gabrielle de Donkirke”
  - tien
- 6
- 22 juni
  - één jaar, vanaf 24 juni (Sint - Jansdag)
  - „Johannes Haskarte et Cornelius Dankarte”
  - „la Margete de Donkirke”
  - twaalf
- 7
- 22 juni
  - één jaar, vanaf 24 juni (Sint - Jansdag)
  - „Inghelram Vesperik et Jacobus de Goode”
  - „Barbere de Dunkirke”
  - tien
- 8
- 14 juli
  - één jaar
  - „Johannes Roweland”
  - „FFleer de Dunkirke”
  - tien
- 9
- 14 juli
  - één jaar
  - „Walwinus Questelakyn et Willelmus de Pitte, mercatores”
  - „Seint Jankneyt de Dunkirke”
  - „marinarii sufficientes”
- 10
- 14 juli
  - één jaar
  - „Johannes Blesse et Johannes Scot”
  - „Dryncaloet de Dunkirke”
  - twaalf
- 11
- 14 juli
  - één jaar
  - „Johannes Masse et Johannes Roter
  - „Seyntionesknyght de Dunkirke”
  - twaalf
- 12
- 14 juli
  - één jaar
  - „Johannes Martille”
  - „Seyntionesevenne de Dunkirke”
  - elf

13

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- „Nicholaus Scot et Johannes Baltone”
- „le Petir de Dunkirke”
- negen

14

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- „Johannes Scot et Johannes Lay”
- „le George de Dunkirke”
- elf

15

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- „Johannes Bosker et Cornelius Roter”
- „le Nicholas de Dunkirke”
- negen

16

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- „Jacobus Masse et Waleyn Whistelake”
- „le Quytecost de Dunkirke”
- elf

17

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Johannes Arlebek et Johannes Johnesone de Dunkirk”
- „le Jacob de Dunkirk”
- veertien

18

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Jacobus Prelebene et Johannes Varlette de Dunkirk”
- „le George de Dunkirk”
- tien

19

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Adrianus Mansone senior et Johannes Vager de Dunkirk”
- „le Cristofre de Dunkirk”
- tien

20

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Mewes Bouberte et Staes Yonge”
- „le Andrews de Dunkirk”
- tien

21

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Johannes Batemane junior et Mewes Gerewt de Dunkirk”
- „le Michelle de Dunkirk”
- tien

22

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Johannes vane de Seynt Georgys et Willelmus Petersone de Dunkirk”
- „le Steven de Dunkirk”
- tien

23

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Petrus Mertyne et Petrus the Vyssche(r) de Dunkirk”
- „le Gyls de Dunkirk”
- tien

24

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- FFraunce Bomeler et Jacobus de Wyowe de Dunkirk”
- „le FFraunces de Dunkirk”
- tien

25

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Jacobus Kyke et Laurencius Sparke de Dunkirk”
- „le Peter de Dunkirk”
- tien

26

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Hayne the Bysker et Johannes Doghe de Dunkirk”
- „le Thomas de Dunkirk”
- tien

27

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Mayhewe Partselle et Bernardus Johnesone de Dunkirk”
- „le Jacob de Dunkirk”
- twaalf

28

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Bowedone Scotte et Jacobus Celynge de Dunkirk”
- „le Pouls de Dunkirk”
- twaalf

29

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Jacobus Love et Johannes Johnesone de Dunkirk”
- „le Vycor de Dunkirk”
- tien

30

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Denisius vane Boghefde et Johannes Anghe de Dunkirk”
- „le Johan de Dunkirk”
- twaalf

31

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Willemus Massiott et Johannes Valmette de Dunkirk”
- „le Berbora de Dunkirk”
- veertien

32

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Arnouth Whittehofted et Denisius Pentere de Dunkirk”
- „le Anne de Dunkirk”
- tien

33

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Lyppene Sconemane et Johannes Seyngre de Dunkirk”
- „le Holygoste de Dunkirk”
- tien

34

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Meche Lybard et Johannes de Vosse de Dunkirk”
- „le Martyne de Dunkirk”
- tien

35

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Christianus Batemane et Denisius Brusselle de Dunkirk”
- „le Adryene de Dunkirk”
- tien

36

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Rogerus Masselyne et Petrus Clayssone de Dunkirk”
- „le Kateryne de Dunkirk”
- tien

BIJLAGE 4

VRIJGELEIDE VOOR EEN OOSTENDS SCHIP EN ZIJN BEMANNING, UITGEREIKT IN 1442

(London, P.R.O., Treaty Rolls C 76/125, membraan 18)

Ter verklaring :

Dit enige vrijgeleide voor een Oostends vaartuig staat gans onderaan op de lijst van de vrijgeleiden, die op 3 september 1442 aan twintig Duinkerksche schepen en hun bemanningen uitgereikt werden. Zie voor verdere verklaring vorige bijlage (nrs 17 tot 36).

1

- 3 september
- tot 21 april of pasen (1443)
- „Nicholaus Lammyne et Lambertus Tiisse”
- „le George de Oostende”
- vijftien

BIJLAGE 5

VRIJGELEIDEN AAN NIEUWPOORTSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1442

(London, Public Record Office, Treaty Rolls C 76/124)

Ter verklaring :

De vrijgeleiden, die alle in het Latijn gesteld zijn, werden door Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

— 1 januari, Dogmerffeld	2 vrijgeleiden (membraan 20),	nrs 1 en 2.
— 1 februari, Westminster	1 vrijgeleide (membraan 19),	nr 3.
— 7 februari, Westminster	1 vrijgeleide (membraan 19),	nr 4.
— 14 juli, Westminster	3 vrijgeleiden (membraan 4),	nrs 5 tot 7.
— 15 juli, Westminster	2 vrijgeleiden (membraan 2),	nrs 8 en 9.

De vrijgeleiden van 14 tot 15 juli stipuleren uitdrukkelijk de vrijheid van zeevisserij in het raam van de vrije handelsscheepvaart.

Voor de manier van ontleding, zie bijlage 3.

1

- 1 januari
- één jaar
- „Nicholaus Sewedone”
- „la George de Neuport”
- vijf

2

- 1 januari
- één jaar
- „Georgius van Belle”
- „Katerine de Neuport”
- vijf

3

- 1 februari
- één jaar
- „Clays Coke et Henry Williamsone de Neuport, mercatores”
- „Drynkaloet”
- „maninarii sufficientes”

4

- 7 februari
- één jaar
- „Oliverus Lancbene et Georgius Rekeward de Newport in FFlandria, mercatores”
- „Comweltoheus”
- twaalf

5

- 14 juli
- één jaar
- „Adrianus Cot et Paulus Dobeler, mercatores”
- „Seynt Kateryn de Neuport”
- „marinarii sufficientes”

6

- 14 juli
- één jaar
- „Jacobus Score et Cornelius Heloyt”
- „le George de Neuport in FFlandria”
- twaalf

7

- 14 juli
- één jaar
- „Arnoldus Monys et Oliverus FFosse”
- „Elizabeth de Neuport”
- tien

8

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- Laurencius Henrihansone de Neuport”
- „le Cristeofer de Neuport”
- met vijf vennoten en één huurknaap („cum quinque hominibus et uno garcone”)

9

- 15 juli
- één jaar vanaf 1 augustus (Petrus'banden)
- „Arnoldus Cotte de Neuport”
- „le Katerine de Neuport”
- met twaalf vennoten en twee huurknappen („cum duodecim hominibus et duobus garconibus”)

BIJLAGE 6

VRIJGELEIDEN AAN DUINKERKSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1443

(London, Public Record Office, Treaty Rolls C 76/125)

Ter verklaring :

De vrijgeleiden, die alle in het Latijn gesteld zijn, werden door Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

18 mei, Westminster :	2 vrijgeleiden (membraan 9),	nrs 1 en 2.
18 mei, Westminster :	21 vrijgeleiden (membraan 23),	nrs 1 tot 23.
3 juni, Westminster :	3 vrijgeleiden (membraan 9),	nrs 24 tot 26.
9 juni, Westminster :	9 vrijgeleiden (membraan 2),	nrs 27 tot 35.
8 juli, Westminster :	3 vrijgeleiden (membraan 9),	nrs 36 tot 38.
	2 vrijgeleiden (membraan 2),	nrs 39 en 40.

De twee vrijgeleiden van 18 mei, opgetekend in membraan 9, komen ook voor op membraan 2, zodat er in het totaal maar 40 vrijgeleiden zijn. In deze vrijgeleiden is er alleen sprake van vrije handelsscheepvaart en wordt er van zeevisserij, waarvoor de afgeleverde stukken moesten dienen, geen gewag gemaakt.

Voor de manier van ontleding, zie bijlage 3.

1

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Philippus Sconman et Johannes Dyryx, quorum alter est magister”
- „Cristofre de Dunkirke”
- tien

2

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Arnaldus Whithede et Dionisius Peynter, quorum alter est magister”
- „George de Dunkirke”
- twaalf

3

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Willelmus Kersteloot et Johannes Binct”
- „la Barnekueke de Donkirke”
- twaalf

4

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus Mars et Joriis Zoelyn”
- „Cometwelthus de Donkirke”
- veertien

5

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Herlebeek et Cornelius Labry”
- „la Katerine de Donkirke”
- veertien

6

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Mayhiev Porcel et Johannes Vandenvale”
- „Jacob de Donkirke”
- veertien

7

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Michael Solinc et Coppyne Remar”
- „Julet du Arderne de Donkirke”
- veertien

8

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Willelmus Messyotte et Johannes Gandrioen”
- „George de Donkirke”
- veertien

9

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Stephin Scotte et Martinus Selgier”
- „la Mergret de Donkirke”
- negen

10

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Coppyn Prillebeen et Johannes Verleet”
- „Loy de Donkirke”
- twaalf

11

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes van Seint Joriys et Clays Pals”
- „Gabriel de Donkirke”
- veertien

12

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Lauwer Deolee et Derike Jonsone”
- „Kristofer de Donkirke”
- twaalf

13

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Michaël Pierman et Johannes FFeyt”
- „Drynkwyne de Donkirke”
- tien

14

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Aderiaen Manson senior et Gillis Manson”
- „Powlys de Donkirke”
- tien

15

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Aderiaen Manson junior et Gille Bynlariis”
- „le Grete Brouc de Donkirke”
- tien

16

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus de Kyic et Johannes de Lampernesse”
- „Petyr de Donkirke”
- tien

17

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Martinus Getal et Cornelius Dankærde”
- „Blieger de Donkirke”
- twaalf

18

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Ingelram Veseryic et Coppyn de Goede”
- „Katerine de Donkirke”
- tien

19

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes de Voos et Coppyn van Dorne”
- „Barbere de Donkirke”
- tien

20

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Berout et Coppyn Danckaert”
- „Katerine de Donkirke”
- twaalf

21

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Busthey et Coppyn Bovdynsone”
- „Jorge de Donkirke”
- twaalf

22

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Coppyn Boetere et Cornelius Roeter”
- „Victoor de Donkirke”
- twaalf

23

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus Walins et Johannes Gys”
- „Petronilla de Donkirke”
- twaalf

24

- 3 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- Walyne Questelakyn et Johannes Skipper”
- „Seint Johan Knight de Donkyrke”
- twaalf

25

- 3 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Lamyne Roene et Clays Nysse”
- „Marieknicht de Donkyrke”
- tien

26

- 3 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Michaël Reynarde et Willelmus Skynnarde”
- „le Katerine de Donkyrke”
- twaalf

27

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Bowdyn Scot et Willelmus Baltyn”
- „Paulus de Donkirke”
- tien

28

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Batemane et Michaël Croos”
- „Christoffre de Donkirke”
- tien

29

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Clays Mol et Bowdyn Ghiis”
- „Jone de Donkirke”
- twaalf

30

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Rowlande et Johannes Danyelle”
- „Jacob de Donkirke”
- veertien

31

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Bryght Prillebene et Johannes Prillebene”
- „Pronkart de Donkirke”
- veertien

32

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Michaël Lyberd et Petrus Voos”
- „Drogheroos de Donkirke”
- tien

33

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Thoors Sparke et Laurencius Sparke”
- „Cumwelhome de Donkirke”
- tien

34

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Decetir et Martinus Selfe”
- „Nicholas de Donkirke”
- tien

35

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus Lowse et Johannes Bryx”
- „Gratia Dei de Donkirke”
- tien

36

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Reynout Cant et FFrans de Vos”
- „Martin Jans de Donkirke”
- veertien

37

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Scotte et Mayhewe Scott”
- „Drynkwater de Dunkirke”
- twaalf

38

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Johannes Prypylle et Johannes de Ghende”
- „George de Dunkirke”
- tien

39

- ?
- één jaar vanaf 29 september of Sint - Michielsdag
- „Johannes Scot senior et Johannes Lay”
- „Jorge de Donkirke”
- twaalf

40

- ?
- één jaar vanaf 29 september of Sint - Michielsdag
- „Clays Scot et Willelmus Petyrs”
- „Petyr de Donkirke”
- twaalf

BIJLAGE 7

VRIJGELEIDEN AAN NIEUWPOORTSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1443

(London, Public Record Office, Treaty Rolls C 76/125)

Ter verklaring :

De vrijgeleiden, die alle in het Latijn gesteld zijn, werden door Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

18 mei, Westminster :	2 vrijgeleiden (membraan 9),	nrs 1 en 2.
18 mei, Westminster :	2 vrijgeleiden (membraan 2),	nrs 1 en 2.
9 juni, Westminster :	1 vrijgeleide (membraan 2),	nr 3.
8 juli, Westminster :	19 vrijgeleiden (membraan 9),	nrs 4 tot 22.
12 augustus, Westminster :	2 vrijgeleiden (membraan 4),	nrs 23 en 24.

De twee vrijgeleiden van 18 mei, opgetekend in membraan 9, zijn dezelfde als die van membraan 2, zodat er in het totaal maar 24 vrijgeleiden zijn. In deze vrijgeleiden is er alleen sprake van de vrije handelsscheepvaart en wordt er van de haringvisserij, waarvoor de stukken nochtans dienen moesten, geen gewag gemaakt.

Voor de manier van ontleding, zie bijlage 3.

1

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Petrus Hughsonne et Johannes Lukys”, „quorum alter est magister”
- „Katerine de Newport”
- dertien

2

- 18 mei
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Nicolaus Lace de Fflandria, magister”, „Nicholaus de Lace de Fflandria, magister”
- „Katerine de Newport”
- twaalf

3

- 9 juni
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Copyn Drowmer et Copyn Vandewale”
- „Comaltehou de Newport”
- twaalf

4

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Petrus Preme et Nicholaus Inggylravyne”
- „le George de Neweport”
- zestien

5

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus Elhewet et Johannes Elhewet”
- „Katerine de Neweport”
- vijftien

6

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jacobus Skor et Cornelius Elhewet”
- „Katerine de Neweport”
- zestien

7

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Petrus Clerc et Henricus Williamsone”
- „le George de Neweport”
- twaalf

8

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Gabriel Danenbere et Oliverus de Vosse” („Gabriel” staat geschreven „Grabriel”)
- „James de Neweport”
- twaalf

9

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jorys Bowdynsone et Johannes Shalkyn de Wolrausie”
- „le George de Neweport”
- twaalf

- 10
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Cornelius Copeman, magister”
  - „Kateryn de Neweport”
  - twaalf
- 11
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Laurencius Adreans et Reginaldus Williamsone”
  - „le Cristofre de Neweport”
  - twaalf
- 12
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Johannes Reynier, magister”
  - „Katerin de Neweport”
  - zestien
- 13
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Henricus Williamsone et Georgius Rykworth”
  - „le George de Neweport”
  - veertien
- 14
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Johannes de Whale et Petrus de Whale, magistri”
  - „George de Neweport”
  - tien
- 15
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Oliverus Langbeyne et Monde Cols”
  - „le Petre de Neweport”
  - vijftien
- 16
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Arnaldus Cott, magister”
  - „Kateryn de Neweport”
  - zestien
- 17
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Petrus Ingrave et Cornelius Pleyte”
  - „Maria de Neweport”
  - zeventien
- 18
- 8 juli
  - één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
  - „Cristian Geyse et FFraunce Waldoc”
  - „Jorge de Neweport”
  - twaalf

19

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Jan Kempe et Copin de Wale, magistri”
- „le George de Neweport”
- zestien

20

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- Cornelius Grote et Howter Butsone”
- „le Cristofre de Neweport”
- zeventien

21

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Arnoldus Mounse et Clays Belle”
- „le Cateryne de Neweport”
- veertien

22

- 8 juli
- één jaar vanaf 24 juni of Sint - Jansdag
- „Adrianus Jose et Pasker Bashewet”
- „le George de Neweport”
- twaalf

23

- 12 augustus
- één jaar vanaf 4 augustus
- „Copin Robyrt et Johannes Cravard”
- „la George de Neweport”
- zestien

24

- 12 augustus
- één jaar vanaf 4 augustus
- „Nicholaus Whitsone et Johannes Whitsone”
- „la Gabriel de Newport”
- zeventien

BIJLAGE 8

VRIJGELEIDEN AAN SCHEPEN EN BEMANNINGEN VAN
RAVERSIJDE EN LOMBARDSIJDE, UITGEREIKT IN 1443
(London, P.R.O., Treaty Rolls C 76/125, membraan 4)

Ter verklaring :

De vrijgeleiden, die alle in het Latijn gesteld zijn, werden door Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

12 augustus, Westminster	13 vrijgeleiden voor Raversijde:	nrs 1 tot 13.
12 augustus, Westminster	5 vrijgeleiden voor Lombardsijde :	nrs 14 tot 18.

In deze vrijgeleiden is er alleen sprake van de vrije handelsscheepvaart en wordt er van de haringvisserij, waarvoor ze nochtans dienen moesten, geen gewag gemaakt.

Vermits de achttien vrijgeleiden alle op dezelfde datum, namelijk 12 augustus, toegekend werden en alle voor dezelfde periode van één jaar vanaf 4 augustus geldig waren, laten we in de ontleding die gemeenschappelijke aanduiding wegvallen.

We vernoemen dus achtereenvolgens per schip de naam of de namen van de stuurman-eigenaar of van de stuurlui-eigenaars, de naam van het vaartuig en het aantal medeopvarenden.

- 1
— „Jacobus Gellis et Petrus de Mister”
— „la Katerine de Wilravenside”
— achttien
- 2
— „Antonius Jonker et Johannes le Jonker”
— „la Marie de Wilravenside”
— achttien
- 3
— „Victor de Mister et Antonius de Mister”
— „le George de Wilravenside”
— achttien
- 4
— „Jacobus de Mister et Cornelius de Mister”
— „la Margarete de Wilravenside”
— twee en twintig
- 5
— „Lodowicus Poulys et Johannes Poulys”
— „la Anne de Wilravenside”
— zestien
- 6
— „Petrus Poulys et Copin Ellinge”
— „la Anies de Wilravenside”
— een en twintig
- 7
— „Cornelius de Mister et Johannes Dumins”
— „la Powlys de Wilravenside”
— vijftien
- 8
— „Antonius Ricquard et Antonius de Vynck”
— „le Nicholas de Wilravenside”
— vijftien
- 9
— „Petrus Vorskenet et Michael Danyns”
— „le Andrewe de Wilravenside”
— een en twintig
- 10
— „Petrus Wysses et Monic Bay”
— „le Petir de Wilravenside”
— een en twintig

- 11
- „Marke Colyn et Jacobus Monze”
  - „Come wel Home de Wilravenside”
  - negentien
- 12
- „Monyc Joys et Johannes Stempot”
  - „la Barbara de Wilravenside”
  - zeventien
- 13
- „Cornelius de Wyzt et vel (sic) Johannes de FFynck”
  - „la Katerine de Wilravenside”
  - zestien
- 14
- „Johannes Bachard et Johannes Ingheravene”
  - „le George de Lumbardie”
  - zeventien
- 15
- „Tonys Perman et Jacobus Jordan”
  - „la. . . . de Lumbardie” (in de tekst : „la de Lumbardie”)
  - vijftien
- 16
- „acobus Bernardyn et Adria Grisebracht”
  - „la Marie de Lumbardie”
  - vijftien
- 17
- „Johannes Cloward et Michael Creke”
  - „la James de Lumbardie”
  - negentien
- 18
- „Johannes Gryse et Jacobus Gryse”
  - „le Clement de Lumbardie”
  - twee en twintig

BIJLAGE 9

VRIJGELEIDEN AAN SCHEPEN EN BEMANNINGEN VAN DUINKERKE, NIEUWPOORT EN SLIJPE, UITGEREIKT IN 1444 (London, P.R.O., Treaty Rolls C 76/126)

De vrijgeleiden, die alle in het Latijn gesteld zijn, werden door Hendrik VI van Engeland verleend op volgende data en plaatsen, maar zonder vermelding van het jaartal :

16 februari, Weisminster (?)	3 vrijgeleiden (membraan 3)
30 mei, Westminster	8 vrijgeleiden (membraan 2)

De vrijgeleiden van 30 mei 1444 vermelden de vrijheid van zeevisserij. Voor de manier van ontleding, zie bijlage 3.

- 1
- 16 februari
  - één jaar
  - „Alerd Sterkman et Christofre Selter”
  - „Grenewode” van Duinkerke
  - veertien

- 2
- 16 februari
  - één jaar
  - „Johannes Leman et Mathew Collard”
  - „George” van Slijpe
  - veertien
- 3
- 16 februari
  - één jaar
  - „Jacob Loys et Gras Petersone”
  - „Marie” van Slijpe
  - veertien
- 4
- 30 mei
  - één jaar
  - „Johannes de But, stierman, et Jacobus van Doorne, magistri et possessores”
  - „Wynnegood de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 5
- 30 mei
  - één jaar
  - „Willelmus Castelot et Cornelius Neyve, magistri et possessores”
  - „Barnekekene de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 6
- 30 mei
  - één jaar
  - „Michaël Reyner et Lucas Lubbe, magistri et possessores”
  - „le George de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 7
- 30 mei
  - één jaar
  - Johannes Seint George et Willebord Tubler, magistri et possessores”
  - „la Marie de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 8
- 30 mei
  - één jaar
  - „Johannes van Harlebet (sic) et Derik Johnsone, magistri et possessores”
  - „la Katerine de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 9
- 30 mei
  - één jaar
  - „Johannes Rouland et Johannes Danyelle, magistri et possessores”
  - „Drynkewyn de Donkirke”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”
- 10
- 30 mei
  - één jaar
  - „Arnoldus Cot et Cornelius Cowde, magistri et possessores”
  - „la Katerine de Neuport”
  - veertien „homines, marinarii et mercatores”

- 30 mei
- één jaar
- „Petrus Hewson et Johannes Lukes, magistri et possessores”
- „le Christofre de Newport”
- zestien „homines, marinarii et mercatores”

BIJLAGE 10

VRIJGELEIDEN AAN DUINKERKSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1449

(London, P.R.O., Treaty Rolls)

Ter verklaring: de Keeper van de P.R.O. heeft ons de fotokopies van deze vrijgeleiden niet kunnen bezorgen. Wij plaatsen hieronder de ontleding ervan gemaakt naar de nota's van Mevrouw M.R. Thielemans. Achtereenvolgens vermelden wij de datum, de naam van de stuurman, de naam van het vaartuig, de tonnemaat van het vaartuig in vaten en het aantal medeopvarenden van de stuurman.

1

- 23 november
- „Lucas Lobbe”
- „Petir”
- 32 vaten
- elf

2

- 23 november
- „Johan Faytkyn”
- „Cristofre”
- 28 vaten
- acht

3

- 23 november
- „John Frebrase”
- „Laurence”
- 30 vaten
- tien

BIJLAGE 11

VRIJGELEIDEN AAN DUINKERKSE SCHEPEN EN BEMANNINGEN, UITGEREIKT IN 1455

(London, P.R.O., Treaty Rolls)

Ter verklaring: de Keeper van de P.R.O. heeft ons de fotokopies van deze vrijgeleiden niet kunnen bezorgen. Wij plaatsen hieronder de ontleding ervan gemaakt naar de nota's van Mevrouw M.R. Thielemans. Achtereenvolgens vermelden wij de datum, de naam van de stuurman, de naam van het vaartuig, de tonnemaat in vaten, het aantal medeopvarenden (vennoten en huurknappen).

— 24 juli	1
— „Futkyn”	
— „Marie”	
— 16 vaten	
— twaalf en twee	
— 24 juli	2
— „Arnoldus Witost”	
— „Cristofre”	
— 24 vaten	
— tien	
— 24 juli	3
— „Lammin Rawlyn”	
— „Parnell”	
— 28 vaten	
— veertien en twee	
— 24 juli	4
— „John Cereholt”	
— „Cristofre”	
— 28 vaten	
— veertien	
— 24 juli	5
— „John Cuscor”	
— „George”	
— 30 vaten	
— veertien	
— 24 juli	6
— „Nicolaus Lebart” of „Arnoldus Seive”	
— „George”	
— 24 vaten	
— tien en twee	
— 6 augustus	7
— „Johannes Gyse en Willelmus Johnse	
— „Sint Jan Knight”	
— 28 vaten	
— twaalf en twee	